

Горбач Анастасія Олександрівна, здобувач навчально-наукового інституту № 4 Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник відділу організації науково-дослідної роботи Національної академії внутрішніх справ
Павленко Н. Г.

ПИТАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ ОСІБ

Проблема адміністративної відповідальності неповнолітніх за вчинення адміністративних проступків протягом багатьох років є досить актуальною, привертаючи до себе підвищену увагу, не лише з боку науковців, а й серед суб'єктів публічної адміністрації, діяльність яких, спрямована на забезпечення захисту прав, свобод та законних інтересів неповнолітніх осіб як, оскільки вона пов'язана не лише із задачами попередження правопорушень серед останніх, а, в першу чергу, саме з вихованням підростаючого покоління.

У відповідності до чинного законодавства України, дитина – особа віком до 18 років (повноліття), якщо згідно з законом, застосовуваним до неї, вона не набуває прав повнолітньої раніше [1]. Тобто, саме досягнення особою віку повноліття, законодавець пов'язує з настанням у неї повної дієздатності.

Якщо ж говорити про встановлення мінімального віку, з настанням якого особу можна притягнути до юридичної відповідальності, то вирішення цього питання, пов'язано з фізіологічним процесом поступового формування здатності особи усвідомлювати значення своїх дій, керувати ними і розуміти суспільну небезпеку протиправних дій, що вона вчинила, і в кожній галузі права, визначається самостійно.

Так, відповідно до статті 12 Кодексу України про адміністративні правопорушення (надалі – КУпАП), адміністративній відповідальності підлягають особи, які досягли на момент вчинення адміністративного правопорушення

шістнадцятирічного віку [2]. І, це перше питання, яке викликає неоднозначність серед поглядів науковців, оскільки, наприклад, згідно статті 22 Кримінального кодексу України, кримінальна відповідальність, у передбачених законом випадках, може наставати і з 14-річного віку [3]. У цивільному законодавстві, взагалі, фізична особа у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років (неповнолітня особа) має право:

1) самостійно розпоряджатися своїм заробітком, стипендією або іншими доходами;

2) самостійно здійснювати права на результати інтелектуальної, творчої діяльності, що охороняються законом;

3) бути учасником (засновником) юридичних осіб, якщо це не заборонено законом або установчими документами юридичної особи;

4) самостійно укладати договір банківського вкладу (рахунку) та розпоряджатися вкладом, внесеним нею на своє ім'я (грошовими коштами на рахунок) [4].

Крім того, відповідно до статті 31 Цивільного кодексу України фізична особа, яка не досягла чотирнадцяти років (малолітня особа), має право: самостійно вчиняти дрібні побутові правочини, а також, здійснювати особисті немайнові права на результати інтелектуальної, творчої діяльності, що охороняються законом.

Що ж стосується цивільної відповідальності вказаних осіб, то за завдану ними шкоду, вони несуть відповідальність самостійно на загальних підставах (ст. 1179 ЦК України).

Тобто, виходячи з вищевикладеного, реалізуючи свої права та законні інтереси, і, виконуючи, покладені на неї законом, обов'язки, особа, віком від 14 років, за своїми фізіологічними, розумовими та психологічними здібностями може усвідомлювати значення своїх дій, керувати ними, розуміти настання їх юридичних наслідків і нести відповідальність, а, у разі вчинення нею адміністративних деліктів, вона це може усвідомити лише по досягненню 16-річного віку.

У зв'язку з цим, ми підтримуємо точку зору саме тих науковців, які вважають, що необхідно знизити вік адміністративної відповідальності до 14 років, що, на наш погляд, сприятиме більш ефективній протидії і запобіганню протиправної

поведінки неповнолітніх осіб та вихованню молодого покоління в дусі дотримання як законності, так і дисципліни.

Наступне питання, на якому ми хотіли б зосередити увагу, це питання реального існування адміністративної відповідальності неповнолітніх.

У статті 13 КУпАП закріплено, що до осіб віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років, які вчинили адміністративні правопорушення, застосовуються заходи впливу, передбачені статтею 24-1 Кодексу. Але, у разі вчинення неповнолітніми адміністративних правопорушень, визначених частиною другою вказаної статті, а їх налічується близько 20, вони підлягають адміністративній відповідальності на загальних підставах. Однак, з урахуванням характеру вчиненого правопорушення та особи правопорушника до зазначених осіб можуть бути застосовані заходи впливу.

Отже, з впевненістю можна стверджувати, що, в цілому, за вчинення неповнолітніми адміністративних проступків, до них застосовуються заходи впливу, до яких належать: зобов'язання публічно або в іншій формі попросити вибачення у потерпілого; попередження; догана або сувора догана; передача неповнолітнього під нагляд батькам або особам, які їх замінують, чи під нагляд педагогічному або трудовому колективу за їх згодою, а також окремим громадянам на їх прохання.

В юридичній літературі адміністративно-правові заходи, що застосовуються до неповнолітніх відносяться до примусових заходів виховного характеру. Однак, деякими вченими висловлювалась думка про те, що всі примусові засоби, що застосовуються до неповнолітніх не відносяться до заходів адміністративного примусу, а утворюють окремий вид державного примусу [5, с. 67]. Ми не будемо вдаватися до полеміки, стосовно того, чи можна віднести ці заходи, взагалі до примусових (якщо не брати до уваги, що вони застосовуються від імені держави, суб'єктами владних повноважень за вчинення протиправних проявів), але проаналізувавши підстави застосування та їх правовий характер, вважаємо, що вони не виконують ані каральної, ані виховної функції, які є, чи не основними в інституті юридичної відповідальності, а також порушують один з її основних принципів: невідворотності, що полягає: в неминучості настання відповідальності

правопорушника; оперативності застосування засобів відповідальності за вчинені правопорушення; ефективності заходів, застосовуваних до правопорушників [6, с. 168].

Якщо детально вникнути в сутність та юридичну природу відповідних заходів, то стає зрозумілим, що жоден з них, за виключенням зобов'язання публічно або в іншій формі попросити вибачення у потерпілого, не призводить до хоча б яких-небудь негативних наслідків для неповнолітнього, котрий вчинив адміністративний проступок, враховуючи як моральний, так і юридичний бік справи. Так, попередження – це захід, що полягає в усному оголошенні засудження поведінки неповнолітнього правопорушника. Виникає цілком логічне запитання, в чому сутність даного попередження і про, що його треба попереджати, що його поведінка є протиправною, так він і сам, це усвідомлює. А, попередити його, про застосування більш суворого покарання, згідно із чинним адміністративно-деліктним законодавством не є можливим, оскільки, у разі повторного вчинення неповнолітнім правопорушення, що не входить до переліку ч. 2, ст. 13 КУпАП, все рівно передбачає застосування лише заходів впливу. Крім того, засобом реалізації адміністративної відповідальності є виключно адміністративні стягнення, так як, відповідно до статті 39 КУпАП, особа вважається такою, яка не притягалася до адміністративної відповідальності, якщо пройшов один рік, з дня виконання нею постанови про накладення адміністративного стягнення, і, вона протягом цього часу не вчинила нового адміністративного проступку. Таким чином, при застосуванні до неповнолітніх заходів впливу, передбачених статтею 24-1 КУпАП, взагалі не можна говорити, про те, що вони притягалися до адміністративної відповідальності.

Догана чи сувора догана – це взагалі різновид дисциплінарних стягнень, і абсолютно не зрозуміло, яким чином вони повинні бути зафіксовані. Крім того, юридичні наслідки їх застосування для неповнолітнього ті ж самі, що і попереднього заходу.

Передача неповнолітнього під нагляд батькам або особам, які їх замінюють, або під нагляд педагогічному чи трудовому колективу за їх згодою, а також окремим громадянам на їх

прохання, на наш погляд, матиме ефективність застосування лише у випадку, якщо зазначені особи мають авторитет для підлітка.

Отже, підсумовуючи викладене, вважаємо, що положення законодавства України про адміністративну відповідальність неповнолітніх на сучасному етапі потребують суттєвих змін, однією з яких є притягнення до адміністративної відповідальності неповнолітніх, які вчинили адміністративні правопорушення на загальних підставах та зниження віку настання адміністративної відповідальності. Стосовно заходів впливу, що мають, на наш погляд, виключно виховний характер, то ми не виключаємо можливість їх застосування до неповнолітніх правопорушників, але на зразок інституту кримінальної відповідальності, де подібні примусові заходи застосовуються у разі звільнення неповнолітнього, який вперше вчинив злочин невеликої тяжкості або необережний злочин середньої тяжкості від кримінальної відповідальності, якщо його виправлення можливе без застосування покарання.

Список використаних джерел

1. Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2001 року № 2402-III // Відомості Верховної Ради України, 2001, № 30, ст. 142.

2. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Введений в дію Постановою Верховної Ради Української РСР від 7 грудня 1984 р. // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1984. – додаток до № 51. – Ст. 1122.

3. Кримінальний кодекс України : чинне законодавство зі змінами та допов. Станом на 5.10.2016 року : (офіц. текст). – К. : ПАЛИВОДА А.В., 2016 – 212 с.

4. Цивільний кодекс України : Закон від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 40–44, ст. 356.

5. Додин Е.В. Суб'єкт адміністративного проступка // Ученые записки ВНИИСЗ, вып. 5. – М., 1965. – С. 17–51.

6. Скаун О.Ф. Теорія права і держави : Підручник. – 2-ге видання / О.Ф. Скаун. – К. : Алерта; ЦУЛ, 2011. – 520 с.